

A SEMIOTIC PERSPECTIVE ON DIGITAL INTERCULTURAL DIALOGUE

Ioan Claudiu Farcaș

Lecturer, PhD, Technical University of Cluj-Napoca - Baia Mare Northern
University Center

Abstract: Current multimedia technologies and the digitization of communication contents lead, beyond their instrumental role, to new cultural meanings. A semiotic view on the digitization of intercultural dialogue may indicate new interdisciplinary perspectives in understanding the particularities of the signs and codes used in digital mediated communication.

Keywords: media semiotics, sign, code, media, computational semiotics

Obiectul de studiu al semioticii este reprezentat de semn și felul în care acționează acesta în diverse planuri ale vieții sociale și culturale. Analiza semiotică se extinde asupra majorității domeniilor de cercetare, în virtutea faptului că fiecare dintre acestea operează cu semne și coduri specifice, interpretabile în termeni de operabilitate intra- și interdisciplinară. S-ar putea afirma chiar că prin semiotică se transcend anumite granițe și limitări între anumite câmpuri de cercetare, aceasta devenind un liant sau o punte de legătură transdisciplinară.

Semiotica media este o semiotică de ramură, care se înscrie în rândul semioticilor sincretice (precum semiotica cinematografului, semiotica spectacolului și altele), în care sunt combinate coduri din domenii învecinate dar distincte, în vederea construirii unui mesaj complex, multi-stratificat, cu paliere și subtilități semantice. „Semiotica comunicării de masă îmbină perspective și concluzii din alte discipline pentru a înțelege toate aspectele ‘semnificării mediate’, așa cum se numește interpretarea semnelor și textelor mediatice.”¹

Se poate distinge o relație strânsă între semioză, pe de o parte, și media. Schimbările (de ordin tehnic ori paradigmatic) survenite în media sunt reflectate implicit în noi configurații semiotice, în modalități novatoare sau, în orice caz, adaptate, de vehiculare a semnelor, a codurilor, a conținuturilor semantice. „Abordarea fundamentală în semiotica media este de a cerceta modul în care sensurile culturale codificate de textele mediatice (programe, spectacole și așa mai departe) sunt adoptate, adaptate pentru scopuri distincte și apoi redistribuite la nivelul întregii culturi.”²

Odată cu evoluția tehnologică fără precedent petrecută în special începând cu ultimele două decenii ale secolului trecut, noile mijloace de comunicare au impus noi standarde tehnice canalelor mediatice. Diferența majoră constă în digitizarea conținuturilor informaționale. În acest context s-a produs, inevitabil, și o transformare a sistemelor și a modelelor de comunicare de masă. În ce măsură însă, din punct de vedere semiotic, aceste schimbări se dovedesc a fi suficient de substanțiale încât să genereze schimbări de paradigmă? Cu toate că ne referim la o situație nouă – Galaxia Digitală, așa cum o numește semioticianul canadian Marcel Danesi –, „aceleași sisteme de semnificație sunt folosite în transmiterea mesajelor de către mass-media. Mai mult decât atât,

¹ Marcel Danesi, „Semiotics of Media and Culture”, în Paul Cobley, *The Routledge Companion to Semiotics*, 2010, Routledge, p. 135.

² Marcel Danesi, „The Semiotics of the Mass Media”, în Peter Pericles Trifonas (ed.), *International Handbook of Semiotics*, eBook, Springer, 2015, p. 485.

cuvântul scris continuă să fie elementul fundamental al culturii moderne – mediul prin care cunoașterea este codată și transmisă. Din această perspectivă, se poate afirma cu mai mare precizie faptul că Galaxia Digitală este o extensie, un rod al Galaxiei Gutenberg. Într-adevăr, aceasta n-ar fi putut niciodată să existe fără cartea tipărită, întrucât știința pe care se fundamentează computerele a devenit posibilă prin înregistrarea și păstrarea în cărți a cunoașterii științifice”³.

Din perspectivă semiotică, cultura umană, în ansamblul ei, poate fi înțeleasă drept o suprastructură globală constituită ca o rețea de sisteme de semne interconectate (așa cum arată și Danesi⁴) și pe care se fundamentează cultura. Modelul este comparabil într-o oarecare măsură cu acela Internetului: o rețea de echipamente electronice interconectate într-o asemenea arhitectură încât mijlocesc vehicularea de conținuturi informaționale prin programe de computer specifice. Dacă pentru internet conținuturile informaționale sunt partea software – digitală, virtuală –, în societatea umană cultura ar putea fi comparată cu software-ul. Mai precis, cultura este reprezentată în mare măsură de conținuturile ei simbolice, reductibile, din punct de vedere semiotic, la unități. Aceste unități sunt reprezentate de semne, care se constituie în sisteme de semne (coduri).

O abordare semiotică mai cuprinzătoare, care are în vedere interacțiunea, în cadrul proceselor sociale, dintre limbaj, imagine, video, sunet sau elemente multimedia, caracteristice comunicării în era digitală, este analiza semiotică multimodală⁵. „Motivele pentru luarea în considerare a interacțiunilor dintre limbaj și alte sisteme semiotice sunt evidente; și anume, faptul că comunicarea, procesele socio-culturale și cultura sunt realizate prin combinații de alegeri semiotice din diferite resurse semiotice. Într-adevăr, sistemele semiotice nu funcționează izolat. Dimpotrivă, sistemele semiotice fac parte dintr-un «meta-sistem» mai mare, sistemul de sisteme interdependente care definesc semiosfera.”⁶

Semioticianul rus Yuri Mikhailovich Lotman propune conceptul de *semiosferă*, definit ca reprezentând un spațiu a cărui existență condiționează posibilitatea de manifestare a semnelor și a proceselor de semnificare care le pun în legătură. În afara acestui spațiu, susține Lotman⁷, nu pot să aibă loc procese comunicaționale. Totodată, crearea de noi informații pornind de la date (semne, semnificări) preexistente nu poate să aibă loc în afara semiosferei. Aceasta are rolul de a reglementa, pe de o parte, și de a îmbunătăți, pe de altă parte, cunoașterea umană în ansamblul ei⁸. „În acest cadru teoretic, anumite culturi sunt văzute a fi atât restrictive din punct de vedere cognitiv, prin faptul că impun asupra indivizilor născuți în cadrul lor sisteme de semne prestabilite, care vor determina în mare măsură modul în care aceștia vor înțelege lumea înconjurătoare; cât și liberatoare, întrucât oferă și resursele semnificative prin care indivizii pot construi noi semne și sisteme de semne, la alegere.”⁹ În modelul propus de Lotman, semiotica media ocupă o poziție centrală, având în vedere faptul că mass-media, în societatea informațională, are un rol aproape structural, motiv pentru care modificările care survin în media determină restructurări a sistemelor de semne funcționale la nivel cultural.

„Mass-media segmentează simbolic realul, transpunând evenimente reale în imagini și mituri mediatice și dacă indivizii acționează plecând de la aceste imagini mai degrabă decât de la propria lor experiență, modalitatea în care presa, radioul, televiziunea operează (construiesc și transmit mesaje) devine o chestiune esențială într-o perioadă de destructurare/restructurare a valorilor fundamentale (libertate, identitate, etică).”¹⁰ Dialogul intercultural se realizează, actualmente, într-o mare măsură, în sfera digitalului, tehnologiile de comunicare de masă care îl mijlocesc

³ Marcel Danesi, *Understanding Media Semiotics*, Arnold, Londra, 2002, p. 157-158.

⁴ cf. M. Danesi, „Semiotics of Media and Culture”, loc. cit., p. 135.

⁵ cf. Kay L. O'Halloran, „Multimodal Digital Humanities”, în P.P. Trifonas (ed.), *op. cit.*, p. 391.

⁶ K.L. O'Halloran, *art. cit.*, p. 391.

⁷ Yuri Lotman, apud Aleksei Semenenko, *The Texture of Culture. An Introduction to Yuri Lotman's Semiotic Theory*, Palgrave Macmillan, New York, 2012, eBook, <https://books.google.ro/books?id=VdPIAAAQBAJ&pg>, p. 114.

⁸ Yuri Lotman, apud M. Danesi, „Semiotics of Media and Culture”, loc. cit., p. 135.;

⁹ M. Danesi, „Semiotics of Media and Culture”, loc. cit., p. 135.

¹⁰ Daniela Roventă-Frumușani, *Semiotică, societate, cultură*, Ed. Institutul European, Iași, 1999, p. 242.

specializându-se tot mai mult și câștigând teren la scară globală. „Evenimentele îndepărtate ne devin la fel de familiare ca influențele din proximitate și sînt integrate în cadrele de referință ale experienței personale.”¹¹ Transmiterea la scară largă și între diverse nivele ale culturii a informațiilor prin mijloace de comunicare în masă fac din acestea instrumente abile, care pot să slujească, utilizate eficient, intereselor unor grupuri. De aceea este atât de importantă o analiză judicioasă a conținuturilor informaționale transmise prin canalele mediatică. În acest sens, devine vădită utilitatea unei perspective semiotice aplicate comunicării de masă.

Semiotica media se concentrează tot mai insistent asupra studiului mediului online, iar acest lucru este de altfel firesc, în condițiile în care internetul este mediul de comunicare cel mai utilizat și cu cele mai multe implicații la nivel social. Acest mediu virtual are trăsăturile lui specifice și impune o reevaluare a relației dintre emițătorul și receptorul conținuturilor informaționale. Dacă în media clasice distanța dintre emițător și receptor îngreuna feed-back-ul, în media digitale „cititorii interacționează cu autori, cercetători, artiști și alții, putând determina modul în care vor fi informați, implicați sau distrați”¹². Tehnologiile digitale exercită un impact considerabil asupra sistemelor de semne tradiționale și a codurilor consacrate. Danesi se oprește asupra uneia dintre cele mai proeminente aspecte ce țin de comunicarea online, anume miniaturizarea¹³: producerea și adoptarea, în limbajul scris virtual (cu precădere în cazul mesageriei instant care utilizează preponderent textul scris), a unor acronime și abrevieri, comprimând conținuturile în scopul realizării comunicării cu o viteză și ușurință mai mari. Aceste schimbări pot fi înțelese ca o adaptare a limbajului la noile tehnologii, având potențialul de a schimba modul în care se concep și transmit textele mediatică. Semioticianul canadian remarcă faptul că semiotica media este cea care poate să surprindă și să înțeleagă aceste fenomene pe măsură ce ele se desfășoară, „oferind perspective pertinente asupra interconexiunii dintre tehnologie și cultură, poate mai bine decât o poate face orice altă disciplină”¹⁴.

O nuanțare mai subtilă și de o mai mare profunzime o aduce semiotica computațională, o abordare teoretică interdisciplinară asupra semnelor utilizate în interacțiunea om-computer (limbaje de programare; interfețe de utilizator; reprezentarea și translatarea realității și a cunoașterii în/din cod binar și, în acest sens, operarea cu conținuturi specializate specifice). „Semiotica computațională se referă la încercarea de a emula ciclul semiozei într-un computer digital.”¹⁵ Potrivit lui Ricardo Gudwin, atingerea acestui obiectiv s-ar putea realiza în măsura în care computerul capabil să emuleze semioza este un sistem inteligent autonom. Acest sistem ar putea fi, de fapt, o Inteligență Artificială în sensul ei tare, anume un sistem care poate să opereze cu semne și cu sisteme de semne, dezvoltând ceea ce am putea numi un sistem semiotic. Aceste abordări reprezintă preocupările unor cercetători care încearcă să teoretizeze asemenea modele de sisteme semiotice care să stea la baza dezvoltării de sisteme inteligente autonome¹⁶.

Pentru a putea surprinde felul în care un construct artificial inteligent ar putea opera cu semne și simboluri (de o asemenea manieră încât să demonstreze că uzitează și la nivel semantic de conținuturile informaționale cu care operează), unii autori au propus delimitarea, din punct de vedere semiotic, a unor unități elementare de inteligență¹⁷, anume semnele care alcătuiesc sistemele de semne din codurile cu care operează. „În cadrul semioticii computaționale, încercăm să descriem elementele de bază care alcătuiesc un sistem inteligent, din perspectiva înțelegerii sale semiotice. Facem acest lucru prin definirea unei unități de cunoaștere, din care derivăm o întreagă taxonomie a cunoașterii. Unitățile de cunoaștere, din diferite tipuri și comportamente, sunt descrise matematic și

¹¹ Anthony Giddens, apud D. Roventă-Frumușani, *op. cit.*, p. 225.

¹² M. Danesi, „Semiotics of Media and Culture”, *loc. cit.*, p. 148.

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ Ricardo R. Gudwin, *Computational Semiotics*, [online], <http://www.dca.fee.unicamp.br/~gudwin/compsemio/>, data accesării: 28.04.2017, ora 13:10.

¹⁶ cf. R. Gudwin, *art. cit.*

¹⁷ *Ibidem.*

utilizate drept constituenți atomici pentru un sistem inteligent. Sunt, în același timp, containere de informații și agenți activi în procesarea de asemenea informații.”¹⁸ Unitățile de cunoaștere din semiotica computațională pot fi înțelese drept semne care stau la baza alcătuirii unor sisteme de semne, a unor coduri.

Cu toate că semiotica computațională nu pare, având în vedere nivelul ei de specializare, a avea o legătură imediată cu procesul de comunicare în sine și nici cu manifestarea digitală a acestuia, ea aduce totuși în discuție puncte de vedere pertinente și de actualitate, mai ales în condițiile în care, în tot mai multe domenii de cercetare, sunt din ce în ce mai mult aduse în discuție diverse proiecte de realizare a unor sisteme autonome inteligente (Inteligența Artificială).

Semiotica comunicării de masă face, așadar, referire la codurile și sistemele de semne folosite în mass-media, urmărindu-le îndeaproape evoluția în societatea informațională. „Semiotica (...) evidențiază mecanismele prin care ne construim experiența. Ele ne ajută să conștientizăm abilitățile de exprimare prin intermediul semnelor și simbolurilor și pun întrebări neliniștitoare privind forța și adecvarea reprezentărilor mediatice și a practicilor de semnificare în lumea contemporană.”¹⁹ De asemenea, semiotica media este o modalitate eficientă de sondare a culturii mediatice, oferind specialiștilor din diverse domenii informații valoroase, utilizabile în viitoare cercetări. Analiza semiotică reușește de multe ori să-și dovedească utilitatea în mai buna înțelegere a comunicării mediatice și a dialogului intercultural.

BIBLIOGRAPHY

- Danesi, Marcel. „Semiotics of Media and Culture”, în Paul Cobley, *The Routledge Companion to Semiotics*, Routledge, 2010, pp. 135-149.
- Danesi, Marcel. „The Semiotics of the Mass Media”, în Peter Pericles Trifonas (ed.), *International Handbook of Semiotics*, Springer, 2015, pp. 485-502.
- Danesi, Marcel. *Understanding Media Semiotics*, Arnold, Londra, 2002.
- Gudwin, Ricardo R. „Computational Semiotics”, [online], Unicamp, <http://www.dca.fee.unicamp.br/~gudwin/compsemio/>.
- O’Halloran, Kay L. „Multimodal Digital Humanities”, în P.P. Trifonas, Peter Pericles Trifonas (ed.), *International Handbook of Semiotics*, Springer, 2015, pp. 389-415.
- Rovența-Frumușani, Daniela. *Semiotică, societate, cultură*, Ed. Institutul European, Iași, 1999.
- Semenenko, Aleksei. *The Texture of Culture. An Introduction to Yuri Lotman’s Semiotic Theory*, Palgrave Macmillan, New York, 2012, eBook, <https://books.google.ro/books?id=VdPIAAAAQBAJ&pg>.

---

¹⁸ R. Gudwin, *art. cit.*

¹⁹ Michael Real, *Supermedia. A Cultural Studies Approach*, Newbury Park, London, New Delhi Sage Publications, 1989, p. 255, apud D. Rovența-Frumușani, *op. cit.*, p. 225.